TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2018 m. gegužės 31 d.* [i]

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Direktyva 93/13/EEB – 7 straipsnio 1 dalis – Paskolos užsienio valiuta sutartys – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyti specialūs procedūriniai reikalavimai siekiant ginčyti nesąžiningą pobūdį – Lygiavertiškumo principas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 47 straipsnis – Teisė į veiksmingą teisminę apsaugą“

Byloje C-483/16

dėl *Fővárosi Törvényszék* (Sostinės apygardos teismas, Vengrija) 2016 m. rugpjūčio 29 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2016 m. rugsėjo 6 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Zsolt Sziber

prieš

ERSTE Bank Hungary Zrt.,

dalyvaujant

Mónika Szeder,

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas M. Ilešič, teisėjai A. Rosas, C. Toader, A. Prechal (pranešėja) ir E. Jarašiūnas,

generalinis advokatas N. Wahl,

posėdžio sekretorius I. Illéssy, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2017 m. spalio 24 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *ERSTE Bank Hungary Zrt.*, atstovaujamos *ügyvédek* T. Kende ir P. Sonnevend,

– Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Z. Fehér,

– Europos Komisijos, atstovaujamos A. Cleenewerck de Crayencour ir A. Tokár,

* Proceso kalba: vengrų.

susipažinęs su 2018 m. sausio 16 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 169 straipsnio, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 20, 21, 38 ir 47 straipsnių, 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 7 straipsnio, siejamo su šios direktyvos 8 straipsniu, ir 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, 2008, p. 66, ir klaidų ištaisymai OL L 207, 2009, p. 14; OL L 199, 2010, p. 40, ir OL L 234, 2011, p. 46) 47 konstatuojamosios dalies išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Zsolt Sziber* ir *ERSTE Bank Hungary Zrt.* (toliau – *ERSTE Bank*) ginčą dėl prašymo pripažinti nesąžiningomis tam tikras sąlygas, numatytas sutartyje dėl būstui įsigyti skirtos paskolos, išmokėtos ir grąžintinos Vengrijos forintais (HUF), bet registruotos Šveicarijos frankais, taikant išmokėjimo dieną galiojusį valiutos kursą.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 87/102/EEB

3 1986 m. gruodžio 22 d. Tarybos direktyvos 87/102/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditu, suderinimo (OL L 42, 1987, p. 48; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 326) 2 straipsnio 1 dalies a punkte buvo numatyta, kad ši direktyva netaikoma kredito sutartims arba sutartims, kuriomis įsipareigojama suteikti kreditą pirmiausia nuosavybės teisėms į žemę arba į esantį ar projektuojamą pastatą įsigyti arba išlaikyti.

Direktyva 93/13

4 Direktyvos 93/13 dvidešimt ketvirtoje konstatuojamojoje dalyje numatyta:

„<…> valstybių narių teismai arba administracinės institucijos privalo disponuoti pakankamomis bei veiksmingomis priemonėmis apsisaugojant nuo nuolatinio nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais taikymo.“

5 Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas [verslininkas] sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

6 Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir [verslininkų] konkurentų naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų [verslininkų] sudaromose su vartotojais.“

Direktyva 2008/48

7 Direktyvos 2008/48 2 straipsnio 2 dalies a punkte numatyta:

„Ši direktyva netaikoma:

a) kredito sutartims, užtikrintoms hipoteka arba kita panašia valstybėje narėje įprastai naudojama garantija dėl nekilnojamojo turto arba užtikrintoms su nekilnojamuoju turtu susijusia teise.“

Vengrijos teisė

Anksčiau galiojęs Civilinis kodeksas

8 *Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény* (1959 m. Įstatymas Nr. IV dėl Civilinio kodekso patvirtinimo), galiojusio iki 2014 m. kovo 14 d. (toliau – anksčiau galiojęs Civilinis kodeksas), 239/A straipsnio 1 dalyje buvo numatyta:

„Šalis gali prašyti teismo pripažinti negaliojančia sutartį ar atskiras jos sąlygas (dalinis negaliojimas) ir neprivalo kartu prašyti taikyti tokio negaliojimo pasekmių.“

Civilinis kodeksas

9 *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törveny* (2013 m. Įstatymas Nr. V dėl Civilinio kodekso patvirtinimo), galiojančio nuo 2014 m. kovo 15 d., 6:108 straipsnyje nustatyta:

„1. Jokia teisė negali būti grindžiama negaliojančia sutartimi, taip pat negalima reikalauti tokią sutartį vykdyti. Teismas, gavęs šiuo klausimu vienos iš šalių prašymą, nustato, be kita ko, negaliojimo teisines pasekmes, laikydamasis senatį ir įgyjamąją senatį reglamentuojančių nuostatų.

2. Šalis gali prašyti teismo pripažinti negaliojančia sutartį ar atskiras jos sąlygas (dalinis negaliojimas) ir neprivalo kartu prašyti taikyti tokio negaliojimo pasekmių.

3. Teismas gali nuspręsti dėl teisinių negaliojimo pasekmių ir kitaip, nei to prašė šalys, bet negali priimti tokio sprendimo, su kuriuo nė viena šalis nesutinka.“

Įstatymas DH 1

10 *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. XXXVIII, kuriuo išsprendžiami tam tikri klausimai, susiję su *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) priimta nutartimi, siekiant suvienodinti teisę, taikomą finansų įstaigų su vartotojais sudarytoms paskolos sutartims, toliau – Įstatymas DH 1) 1 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Šis įstatymas taikomas paskolos sutartims, su vartotojais sudarytoms nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos. Pagal šį įstatymą paskolos sutartimis su vartotojais laikomos vartotojo ir finansų įstaigų sudarytos sutartys dėl paskolos arba finansinės nuomos užsienio valiuta (registruotos užsienio valiuta arba išduotos ir grąžinamos forintais) arba forintais, jeigu tose sutartyse yra standartinių sąlygų arba sąlygų, dėl kurių nesiderėta atskirai, kaip tai suprantama pagal 3 straipsnio 1 dalį arba 4 straipsnio 1 dalį.“

11 Įstatymo DH 1 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatyta:

„1. Niekinės yra tos su vartotojais sudarytų paskolos sutarčių sąlygos, pagal kurias finansų įstaiga, išmokėdama finansavimo, suteikto paskolos ar lizingo objektui įsigyti, sumą, taiko užsienio valiutos pirkimo kursą, o apskaičiuodama mėnesines įmokas taiko valiutos pardavimo kursą arba bet kokį kitą valiutos keitimo kursą nei tas, kuris nustatytas išmokant paskolą, išskyrus sutarties sąlygas, dėl kurių derėtasi atskirai.“

2. Turi būti imamasi priemonių, kad vietoj 1 dalyje nurodytos niekinės sąlygos, <…> būtų taikomas Vengrijos nacionalinio banko nustatytas oficialus atitinkamos valiutos keitimo kursas tiek, kiek tai susiję su paskolos sumos išmokėjimu, tiek su jos grąžinimu (įskaitant mėnesinių įmokų, visų administravimo mokesčių, rinkliavų ir komisinių mokesčių, išreikštų užsienio valiuta, mokėjimą).“

12 Minėto įstatymo 4 straipsnyje nurodyta:

„1. Kiek tai susiję su paskolos sutartimis, sudarytomis su vartotojais, kuriose numatyta teisė vienašališkai pakeisti sutartį, laikoma nesąžininga bet kuri tokioje sutartyje įtvirtinta sąlyga (išskyrus tas, dėl kurių derėtasi atskirai), pagal kurią leidžiama vienašališkai padidinti palūkanas, administravimo mokesčius ir rinkliavas.

2. 1 dalyje nurodyta sutarties sąlyga yra negaliojanti, jei finansų įstaiga nepradėjo civilinės bylos <…> arba jei teismas atmetė ieškinį ar nutraukė bylą, nebent dėl sutarties sąlygos galima pradėti <…> teismo procesą, bet jis nepradėtas arba, jeigu buvo pradėtas, teismas nepadarė išvados, kad sutarties sąlyga yra negaliojanti pagal 2a dalį.

2a. 1 dalyje nurodyta sutarties sąlyga yra negaliojanti, jei teismas jos negaliojimą konstatavo remdamasis specialiu įstatymu dėl paskolos įvertinimo ataskaitos byloje, kurią gindama viešąjį interesą pradėjo priežiūros institucija.

3. 2 ir 2a dalyse numatytais atvejais finansų įstaiga su vartotoju parengia paskolos įvertinimo ataskaitą paisydami specialiame įstatyme nustatytos tvarkos.“

Įstatymas DH 2

13 *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. XL dėl taisyklių, taikomų paskolos įvertinimo ataskaitai, nurodytai 2014 m. Įstatyme Nr. XXXVIII, kuriuo

išsprendžiami tam tikri klausimai, susiję su *Kúria* [(Aukščiausiasis Teismas)] priimta nutartimi siekiant suvienodinti teisę, taikomą finansų įstaigų su vartotojais sudarytoms paskolos sutartims, ir dėl įvairių kitų priemonių, toliau – Įstatymas Nr. DH 2) 37 straipsnio 1–3 dalyse nustatyta:

„1. Sutarčių, kurioms taikomas šis įstatymas, atveju šalys gali teismo prašyti pripažinti negaliojančia sutartį arba tam tikras jos sąlygas (toliau – dalinis negaliojimas), neatsižvelgiant į priežastis, lemiančias tokį negaliojimą, tik jeigu kartu prašo taikyti negaliojimo teisines pasekmes, t. y. pripažinti sutarties galiojimą ar jos faktinį veikimą, kol bus priimtas sprendimas. Jeigu šalis to nepadaro ir nepasinaudoja galimybe ištaisyti trūkumus, ieškinys pripažįstamas nepriimtinu ir byla nenagrinėjama iš esmės. Jei šalys prašo nustatyti absoliutaus ar dalinio negaliojimo teisines pasekmes, jos turi nurodyti, kokią teisinę pasekmę teismas turi taikyti. Kiek tai susiję su teisinių pasekmių taikymu, šalys turi pateikti aiškų ir skaičiais pagrįstą prašymą kartu su pridėta jų bendrai parengta paskolos įvertinimo ataskaita.

2. Atsižvelgiant į 1 dalies nuostatas, kiek tai susiję su sutartimis, kurioms taikomas šis įstatymas, jeigu tenkinami šiame įstatyme nustatyti reikalavimai, ieškinys pagal 1959 m. Civilinio kodekso 239/A straipsnio 1 dalį ir 2013 m. Civilinio kodekso 6:108 straipsnio 2 dalį atmetamas neišklausius šalių nagrinėjamose bylose dėl sutarties pripažinimo negaliojančia arba negaliojančia iš dalies arba šios bylos nutraukiamos. Negalima ieškinio atmesti neišklausius šalių ir nutraukti bylos, jeigu atitinkama šalis ne tik prašė pripažinti sutartį absoliučiai ar iš dalies negaliojančia, bet ir pateikė kitą reikalavimą toje pačioje byloje; tokiu atveju laikoma, kad atsisakoma reikalavimo dėl negaliojimo pripažinimo. Tai taikoma ir byloms, atnaujintoms po jų sustabdymo.

3. Jeigu nagrinėjamoje byloje nebėra reikalo atmesti ieškinį neišklausius šalių, byla nutraukiama, jeigu atitinkama šalis savo ieškinyje (ar tam tikrais atvejais priešieškinyje) per trisdešimt dienų nuo teismo prašymo ištaisyti trūkumus įteikimo neprašo nustatyti teisinių sutarties absoliutaus ar dalinio negaliojimo pasekmių ir nenurodo, kokią teisinę pasekmę prašo taikyti. Negalima bylos nutraukti, jeigu atitinkama šalis ne tik prašė pripažinti sutartį absoliučiai ar iš dalies negaliojančia, bet ir pateikė kitą reikalavimą toje pačioje byloje; tokiu atveju laikoma, kad atsisakoma reikalavimo dėl negaliojimo pripažinimo.“

14 DH 2 37/A straipsnio 1 dalyje numatyta, kad:

„Kai teismas nustato teisines negaliojimo pasekmes, remdamasis paskolos įvertinimo ataskaitos, patikrintos pagal 38 straipsnio 6 dalį, duomenimis, jis nustato šalių mokėjimo pareigas, taikydamas šiame įstatyme numatytas taisykles, susijusias su šia ataskaita.“

15 Šio įstatymo 38 straipsnio 6 dalyje numatyta:

„Paskolos įvertinimo ataskaita laikoma patikrinta, jeigu:

a) per šiame įstatyme nustatytą terminą vartotojas finansų įstaigai neapskundė parengtos paskolos įvertinimo ataskaitos arba nepateikė skundo, kuriame teigtų, jog finansų įstaiga neparengė tokios su juo susijusios ataskaitos;

b) per šiame įstatyme nustatytą terminą vartotojas nepradėjo procedūros taikinimo finansų srityje įstaigoje;

c) per šiame įstatyme nustatytą terminą vartotojas arba finansų įstaiga nepradėjo 23 straipsnio 1 dalyje nurodytos ikiteisminės procedūros arba šio įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje nurodytos teisminės procedūros;

d) sprendimas, kuriuo užbaigta 23 straipsnio 1 dalyje nurodyta ikiteisminė procedūra arba šio įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje nurodyta teisminė procedūra, tapo galutinis.“

Įstatymas DH 3

16 *Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. LXXVII, kuriuo išsprendžiami įvairūs klausimai, susiję su valiutos, kuria išreikštos kai kurios su vartotojais sudarytos paskolos sutartys, pakeitimu, ir nustatomos taisyklės, susijusios su palūkanomis, toliau – Įstatymas DH 3) 3 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Su vartotojais sudarytos paskolos sutartys automatiškai pakeičiamos, kaip tai numatyta šiame įstatyme.“

17 Įstatymo DH 3 10 straipsnyje numatyta:

„Kiek tai susiję su hipoteka užtikrintomis paskolos užsienio valiuta sutartimis ir hipoteka užtikrintomis paskolos sutartimis, kurios pagrįstos užsienio valiuta, finansų įstaiga per terminą, nustatyta tam, kad būtų įvykdyta pareiga pateikti paskolos įvertinimo ataskaitą pagal [Įstatymą Nr. DH 2], privalo konvertuoti į kreditą forintais visą skolą, susidarančią pagal su vartotojais sudarytą hipoteka užtikrintos paskolos užsienio valiuta sutartį arba hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, pagrįsta užsienio valiuta, arba skolą, kuri apskaičiuota remiantis paskolos įvertinimo ataskaita, parengta pagal [Įstatymą Nr. DH 2], įskaitant palūkanas, rinkliavas, komisinius ir administravimo mokesčius, mokėtinus užsienio valiuta), taikant vieną iš toliau nurodytų dviejų verčių:

a) atitinkamos valiutos keitimo kursų, oficialiai Vengrijos nacionalinio banko nustatytų 2014 m. birželio 16 d.–2014 m. lapkričio 7 d. laikotarpiu, vidurkį arba

b) atitinkamos valiutos keitimo kursą, kurį Vengrijos nacionalinis bankas buvo oficialiai nustatęs 2014 m. lapkričio 7 d.,

kuri palankesnė vartotojui atitinkamą datą (toliau – konvertavimas į HUF).“

18 Minėto įstatymo 15/A straipsnyje numatyta:

„1. Nagrinėjant bylas, kurios pradėtos prašant pripažinti negaliojančia (arba iš dalies negaliojančia) su vartotoju sudarytą paskolos sutartį arba nustatyti teisines negaliojimo pasekmes, šio įstatymo nuostatos dėl konvertavimo į forintus taikomos ir vartotojo skolai, susidarančiai pagal paskolos užsienio valiuta sutartį arba paskolos sutartį, pagrįstą užsienio valiuta, apskaičiuotai remiantis paskolos įvertinimo ataskaita, parengta pagal [Įstatymą DH 2].

2. Suma, kurią vartotojas sumokėjo iki sprendimo priėmimo, išskaičiuojama iš jo skolos sumos, apskaičiuotos forintais atitinkamą dieną, kurią parengiama paskolos įvertinimo ataskaita.

3. Jei su vartotoju sudaryta paskolos sutartis pripažįstama galiojančia, konkrečios sutarties šalių sutartinės teisės ir prievolės, kylančios pagal paskolos įvertinimo ataskaitą, parengtą remiantis Įstatymu DH 2, turi būti nustatomos vadovaujantis šio įstatymo nuostatomis.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

19 2008 m. gegužės 7 d. Z. Sziber, kaip skolininkas, ir Mónika Szeder, kaip bendraskolė, sudarė su *ERSTE Bank* sutartį dėl paskolos būstui įsigyti; paskola buvo išreikšta Šveicarijos frankais, bet išmokėta ir turėjo būti gražinta Vengrijos forintais. Nagrinėjama paskolos sutartis registruota Šveicarijos frankais pagal galiojantį dienos keitimo kursą; kaip šios sutarties priedas taip pat buvo sudaryta nekilnojamojo turto įkeitimo sutartis. Šioje paskolos sutartyje buvo numatytas, pirma, skirtingas valiutos keitimo

kursas, taikytinas išmokant paskolą ir ją grąžinant, t. y. pirkimo ir pardavimo kursas, kurį taikė *ERSTE Bank* (skirtingas keitimo kursas), ir, antra, *ERSTE Bank* galimybė vienašališkai keisti sutartį: padidinti palūkanų normą, komisinius ir administravimo mokesčius (toliau – vienašališko keitimo teisė).

20 Savo ieškinyje Z. Sziber prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašė visų pirma pripažinti nagrinėjamą paskolos sutartį negaliojančia tiek, kiek, pirma, jos dalykas yra neįmanoma suteikti paslauga, nes joje nenumatyta nei įvairių mėnesinių įmokų dydžio, nei konkrečios paskolinto kapitalo sumos ir palūkanų, be to, neįmanoma sumos užsienio valiuta pervesti į paskolos Vengrijos forintais sąskaitą, antra, šioje sutartyje tiksliai nenurodyta keitimo kurso ir, trečia, *ERSTE Bank* neįvykdė reikalavimo tinkamai įvertinti paskolą, atsižvelgiant į paskolos gavėjo kreditingumą, turint omenyje, be kita ko, užsienio valiutos kurso riziką. Be to, vartotojas, kuris neturi aiškios ir suprantamos informacijos, negali įvertinti užsienio valiutos kurso rizikos dydžio.

21 Nepatenkinus šio reikalavimo, Z. Sziber prašė *Fővárosi Törvényszék* (Sostinės apygardos teismas, Vengrija) pripažinti kai kurias sutarties sąlygas negaliojančiomis. Jo teigimu, pirma, nagrinėjamos paskolos sutarties VII.2 punkte numatyta sąlyga yra nesąžininga, nes vartotojas, kuriam prieinama informacija nebuvo aiški ir suprantama, negalėjo įvertinti užsienio valiutos keitimo kurso rizikos dydžio. Antra, šios sutarties VIII.13 punkte įtvirtinta sąlyga yra nesąžininga, nes pagal ją leidžiama į šią sutartį įtraukti banko pranešimą, o suteikiant *ERSTE Bank* teisę papildyti sutartį būtų pažeista sutarties šalių pusiausvyra. Trečia, nagrinėjamos paskolos sutarties II.1 punktas, susijęs su mėnesinių įmokų dydžio nustatymu pagal banko pranešime esančius duomenis, šios sutarties III.2 punktas, susijęs su palūkanų normos dydžiu ir jo kintamuoju pobūdžiu, taip pat šios sutarties III.3 punktas, kuriame numatyta teisė padidinti palūkanas, turi nesąžiningų sąlygų požymių.

22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad M. Sziber privalėjo pašalinti savo ieškinio trūkumus, atsižvelgdamas, be kita ko, į Įstatymo DH 2 37 straipsnį, ir konkrečiai nurodyti, pirma, teisinę pasekmę, kurią norėtų, kad jam taikytų, jeigu nagrinėjama paskolos sutartis būtų pripažinta negaliojančia, ir, antra, papildyti Įstatymo DH 2 38 straipsnio 6 dalyje nurodytą paskolos įvertinimo ataskaitą, kad konkrečiai nurodytų sumas, kurias jis sumokėjo dėl tariamai negaliojančių sąlygų, kitų nei tos, į kurias jau buvo atsižvelgta rengiant tą atskaitą, t. y. Įstatymo DH 1 3 ir 4 straipsniuose nurodytų sąlygų.

23 Vis dėlto, nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, jog G. Sziber keitė savo ieškinį kelis kartus, bet, nors šis teismas prašė jo pateikti dokumentą, kuriame būtų paaiškintas ieškinio keitimas, G. Sziber to nepadarė. Šis teismas pažymi, kad dėl šios aplinkybės iš esmės reikėtų nutraukti procesą ir bylos iš esmės nenagrinėti.

24 Vis dėlto, atsakydamas į Teisingumo Teismo pateiktą klausimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad bylą vis dar nagrinėja.

25 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar Sąjungos teisei neprieštarauja įstatymų DH 1 ir DH 2 nuostatos, pagal kurias, pirma, daugelyje užsienio valiuta sudarytų sutarčių esančios dvi sąlygos, t. y. dėl skirtingo užsienio valiutos keitimo kurso ir vienašališko keitimo teisės, laikomos nesąžiningomis ir finansų įstaiga privalo parengti su šiomis sąlygomis susijusią paskolos įvertinimo ataskaitą, ir, antra, vartotojas įpareigotas konkrečiai nurodyti teisinę pasekmę, kurios pageidautų nagrinėjamą paskolos sutartį pripažinus iš dalies ar visiškai negaliojančia, taip pat skaičiais pagrįsti savo reikalavimus dėl tariamai negaliojančių sąlygų, kitų nei šios dvi sąlygos, nors paskolos gavėjai, kurie sudarė paskolos ne užsienio valiuta sutartis, neprivalo pateikti tokių duomenų ir konkrečiai nurodyti sumų.

26 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pastarieji paskolos gavėjai gali prašyti taikyti neretai palankesnę negaliojimo teisinę pasekmę – atkurti buvusią padėtį iki nagrinėjamos paskolos sutarties sudarymo, o Įstatymo DH 2 37 straipsnyje šios galimybės nenumatyta į jo taikymo sutartį patenkančių paskolos sutarčių atveju.

27 Šiomis aplinkybėmis *Fővárosi Törvényszék* (Sostinės apygardos teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar nurodytos Sąjungos teisės normos, būtent [SESV] 169 straipsnio 1 ir 2 dalys, siejamos su to paties straipsnio 3 dalimi, [Chartijos] 38 straipsnis, [Direktyvos 93/13] 7 straipsnio 1 ir 2 dalys, siejamos su tos pačios direktyvos 8 straipsniu, taip pat [Direktyvos 2008/48] 47 konstatuojamoji dalis, turi būti aiškinamos taip, kad:

pagal jas draudžiami nacionalinės teisės aktai (įskaitant jų taikymą), kuriuose numatyti papildomi reikalavimai,

nepalankūs proceso šaliai (ieškovui arba atsakovui), kaip antai vartotojui, kuris 2004 m. gegužės 1 d.–2014 m. liepos 26 d. laikotarpiu sudarė paskolos sutartį, kurioje įtvirtinta nesąžininga sąlyga, leidžianti [vienašališką keitimą] arba susijusi su [skirtingu užsienio valiutos kursu],

turint omenyje tai, kad, taikant šiuos papildomus reikalavimus, tam, kad teismuose būtų galima įgyvendinti teises, kylančias dėl minėtų sutarčių su vartotojais neteisėtumo, ypač tam, kad teismas galėtų nagrinėti bylą iš esmės, reikalaujama pateikti procesinį (su civiliniu procesu susijusį) dokumentą (būtent ieškinį, ieškinio pakeitimą, negaliojimu grindžiamą prieštaravimą dėl vartotojo nenaudai priimto sprendimo ar šio prieštaravimo pakeitimą, atsakovo priešieškinį ar šio priešieškinio pakeitimą), kuriame privaloma pateikti atitinkamą informaciją,

nors kita proceso šalis, kuri nesudarė paskolos sutarties kaip vartotoja, ar kuri tuo pačiu laikotarpiu kaip vartotoja sudarė kitos rūšies, nei nurodyta pirmiau, paskolos sutartį, neturi pateikti tokio dokumento, kuriame būtų nurodyta konkreti informacija?

2. Nepaisant to, ar Teisingumo Teismas į pirmąjį klausimą (kuris suformuluotas abstrakčiau nei [pastarasis] klausimas) atsakytų teigiamai, ar neigiamai, kyla klausimas, ar pirmajame klausime nurodytos Sąjungos teisės nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama, jog proceso šaliai, kuri kaip vartotoja sudarė paskolos sutartį, kaip ji apibrėžta pirmajame klausime, būtų taikomi toliau [a, b, c punktuose] nurodyti papildomi privalomi reikalavimai:
   a) teismo proceso atveju ieškinys, ieškinio pakeitimas, negaliojimu grindžiamas prieštaravimas (dėl vartotojo nenaudai priimto sprendimo) ar šio prieštaravimo pakeitimas, atsakovo priešieškin[i]s ar šio priešieškinio pakeitimas, kurį turi pateikti proceso šalis (ieškovas arba atsakovas), kaip vartotoja, sudariusi paskolos sutartį, kaip ji apibrėžta pirmajame klausime, priimtinas, t. y. tą dokumentą galima nagrinėti iš esmės, tik jeigu jame:

      proceso šalis prašo, kad teismas ne tik pripažintų negaliojančia visą su vartotojais sudarytą paskolos sutartį, kaip ji apibrėžta pirmajame klausime, ar jos dalį, bet ir taikytų dėl absoliutaus negaliojimo kylančias pasekmes,

      nors kita proceso šalis, kuri nesudarė paskolos sutarties kaip vartotoja ar kuri tuo pačiu laikotarpiu kaip vartotoja sudarė kitos rūšies, nei nurodyta pirmiau, paskolos sutartį, neturi pateikti dokumento, kuriame būtų nurodyta konkreti informacija?
   b) teismo proceso atveju ieškinys, ieškinio pakeitimas, negaliojimu grindžiamas prieštaravimas (dėl vartotojo nenaudai priimto sprendimo) ar šio prieštaravimo pakeitimas, atsakovo priešieškin[i]s ar šio priešieškinio pakeitimas, kurį turi pateikti proceso šalis (ieškovas arba atsakovas), kaip vartotoja, sudariusi paskolos sutartį, kaip ji apibrėžta pirmajame klausime, priimtinas, t. y. tą dokumentą galima nagrinėti iš esmės, tik jeigu jame:

      prašoma, kad teismas pripažintų absoliučiai negaliojančia su vartotoju sudarytą paskolos sutartį, kaip ji apibrėžta pirmajame klausime, tačiau neprašoma kaip vieną iš absoliutaus negaliojimo pasekmių nurodyti atkurti iki sutarties sudarymo buvusią teisinę padėtį,

nors kita proceso šalis, kuri nesudarė paskolos sutarties kaip vartotoja ar kuri tuo pačiu laikotarpiu kaip vartotoja sudarė kitos rūšies, nei nurodyta pirmiau, paskolos sutartį, neturi pateikti dokumento, kuriame būtų nurodyta konkreti informacija?

c) teismo proceso atveju ieškinys, ieškinio pakeitimas, negaliojimu grindžiamas prieštaravimas (dėl vartotojo nenaudai) priimto sprendimo ar šio prieštaravimo pakeitimas, atsakovo priešieškin[i]s ar šio priešieškinio pakeitimas, kurį turi pateikti proceso šalis (ieškovas arba atsakovas), kaip vartotoja, sudariusi paskolos sutartį, kaip ji apibrėžta pirmajame klausime, priimtinas, t. y. tą dokumentą galima nagrinėti iš esmės, tik jeigu jame:

kiek tai susiję su laikotarpiu nuo sutartinių teisinių santykių pradžios iki ieškinio pareiškimo, pateikiama paskolos įvertinimo ataskaita (kaip to reikalaujama pagal nacionalinės teisės nuostatas), į kurią įtraukti skaičiavimai, atliekami taikant ypač sudėtingą matematinę formulę, ir kuri turi būti parengta atsižvelgiant ir į normas, kuriomis reglamentuojamas konvertavimas į forintus,

pateikiant išsamų skaičiavimą, išskirtiną taip, kad jį būtų galima patikrinti aritmetiškai; joje turi būti nurodytos pagal sutartį turimos sumokėti įmokos, kurių terminas suėjo, ieškovo jau sumokėtos įmokos, turimos sumokėti įmokos, kurių terminas suėjo ir kurios nustatytos neatsižvelgiant į negaliojančią sąlygą, ir jų skirtumas ir kartu turi būti nurodoma proceso šaliai, kaip vartotojai, sudariusiai su finansų įstaiga paskolos sutartį, likusi sumokėti paskolos dalis ar galima permoka,

nors kita proceso šalis, kuri nesudarė paskolos sutarties kaip vartotoja ar kuri tuo pačiu laikotarpiu kaip vartotoja sudarė kitos rūšies, nei nurodyta pirmiau, paskolos sutartį, neturi pateikti dokumento, kuriame būtų nurodyta konkreti informacija?

3. Ar [pirmajame klausime] nurodytos Sąjungos teisės nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad, jei jos pažeidžiamos dėl nustatytų minėtų (pirmajame ir antrajame klausimuose) papildomų reikalavimų,

pažeidžiami ir <…> Chartijos 20, 21 ir 47 straipsniai <…>,

atsižvelgiant taip pat <…> į tai, kad, kaip tai matyti iš 2000 m. gruodžio 5 d. Sprendimo *Guimont* (C-448/98, EU:C:2000:663) 23 punkto, 2012 m. gegužės 10 d. Sprendimo *Duomo Gpa ir kt.* (C-357/10–C-359/10, EU:C:2012:283) 28 punkto ir 2014 m. liepos 3 d. Sprendimo *Tudoran* (C-92/14, EU:C:2014:2051) 39 punkto, valstybių narių teismai turi taikyti Sąjungos teisę vartotojų apsaugos srityje net ir situacijoms, kurios nėra tarpvalstybinio pobūdžio, t. y. išimtinai vidaus situacijoms, ar turi būti pripažinta, kad vien dėl aplinkybės, jog paskolos sutartys, nurodytos pirmajame prejudiciniame klausime, yra „paskolos sutartys, pagrįstos užsienio valiuta“, situacija yra tarpvalstybinio pobūdžio?“

Dėl prejudicinių klausimų

Pirminės pastabos

28 Visų pirma reikia pažymėti, kad nei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimuose nurodyta Direktyva 2008/48, nei iki jos galiojusi Direktyva 87/102, kuri, kaip matyti iš bylos medžiagoje pateiktos informacijos, svarbi *ratione temporis*, atsižvelgiant į nagrinėjamo atvejo aplinkybes, pagrindinėje byloje netaikomos. Šiuo aspektu reikia pažymėti, pirma, kad, pirmosios direktyvos 2 straipsnio 2 dalies a punkte nustatyta, jog ši direktyva netaikoma kredito sutartims, užtikrintoms hipoteka arba kita panašia valstybėje narėje įprastai naudojama garantija dėl nekilnojamojo turto arba užtikrintoms su nekilnojamuoju turtu susijusia teise, ir, antra, kad antrosios direktyvos 2 straipsnio 1 dalies a punkte numatyta, jog ši direktyva netaikoma kredito sutartims,

kuriomis įsipareigojama suteikti kreditą pirmiausia nuosavybės teisėms į žemę arba į esantį ar projektuojamą pastatą įsigyti arba išlaikyti. O iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą aiškiai matyti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama sutartis yra užtikrinta hipoteka ir sudaryta siekiant įsigyti būstą.

29 Vis dėlto Direktyva 93/13 susijusi su nesąžiningomis sąlygomis sutartyse su vartotojais. Todėl, atsižvelgiant į pagrindinės bylos dalyką, ją reikia aiškinti siejant su atitinkamomis Chartijos nuostatomis, ypač 47 straipsniu, kuriame įtvirtinta teisė į veiksmingą teisminę apsaugą.

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

30 Pirmuoju ir antruoju klausimais, nagrinėtinais kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnį draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyti specialūs procedūriniai reikalavimai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, vartotojų, sudariusių paskolos užsienio valiuta sutartis, kuriose yra sąlyga dėl skirtingo užsienio valiutos keitimo kurso ir (arba) sąlyga dėl vienašališko keitimo teisės, pareiškiamiems ieškiniams.

31 Reikia visų pirma priminti, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos, naudojamos sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nesaistytų vartotojo ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.

32 Kiek tai susiję su pasekmėmis, kylančiomis konstatavus vartotoją ir verslininką saistančios sutarties nuostatos nesąžiningumą, reikia pažymėti, kad nacionaliniai teismai tik privalo neleisti taikyti nesąžiningos sutarties sąlygos tam, kad ji nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui (šiuo klausimu žr. 2015 m. sausio 21 d. Sprendimo *Unicaja Banco ir Caixabank*, C-482/13, C-484/13, C-485/13 ir C-487/13, EU:C:2015:21, 28 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Iš tikrųjų Sąjungos teisės aktų leidėjo Direktyva 93/13 siekiamas tikslas yra atkurti pusiausvyrą tarp šalių, iš esmės išsaugant sutarties, kaip visumos, galiojimą, o ne panaikinant visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų (šiuo klausimu žr. 2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 31 punktą).

33 Be to, iš Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalies, siejamos su jos dvidešimt ketvirtąja konstatuojamąja dalimi, matyti, kad valstybės narės turi užtikrinti, jog teismai ir administracinės institucijos disponuotų pakankamomis ir veiksmingomis priemonėmis tam, kad būtų užkirstas kelias nesąžiningų sąlygų naudojimui verslininkų su vartotojais sudaromose sutartyse. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė viešojo intereso – vartotojų, kurių padėtis yra mažiau palanki nei verslininkų, apsaugos – pobūdį ir svarbą (šiuo klausimu žr. 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 56 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

34 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas, be kita ko, nurodė, kad nors valstybės narės savo nacionalinėje teisėje turi nustatyti taisykles, kurias taikant konstatuojamas sutartyje įtvirtintos sąlygos nesąžiningumas ir kyla konkrečių šio konstatavimo pasekmių, vis dėlto toks konstatavimas turi leisti atkurti teisinę ir faktinę situaciją, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų šios nesąžiningos sąlygos, be kita ko, suteikiant teisę į tai, kad būtų grąžintos jo nenaudai verslininko nepagrįstai pagal šią nesąžiningą sąlygą gautos lėšos (šiuo klausimu žr. 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 66 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

35 Nors taip Teisingumo Teismas kelis kartus ir atsižvelgdamas į Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies reikalavimus konkrečiai nurodė, kaip nacionalinis teismas turi užtikrinti šia direktyva vartotojams užtikrinamų teisių apsaugą, iš esmės Sąjungos teisėje nesuderintos procedūros, taikomos nagrinėjant tariamai nesąžiningas sutarties sąlygas, ir dėl to kiekviena valstybė narė jas nustato savo teisės sistemoje, su sąlyga, kad tokios procedūros nėra mažiau palankios nei reglamentuojančios panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir

jomis užtikrinama Chartijos 47 straipsnyje numatyta veiksminga teisminė apsauga (šiuo klausimu žr. 2016 m. balandžio 14 d. Sprendimo *Sales Sinués ir Drame Ba*, C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:252, 32 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

36 Būtent vadovaujantis šiais principais reikia išnagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus.

37 Pirmiausia dėl lygiavertiškumo principo laikymosi nagrinėjimo reikia pažymėti, kad nagrinėjamu atveju specialios taisyklės taikomas vartotojams, su finansų įstaiga sudariusiems apibrėžtam laikotarpiui paskolos užsienio valiuta sutartis, kuriose yra Įstatymo DH 1 3 straipsnio 1 dalyje ir (arba) 4 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų: pirmoji iš šių sąlygų pagal šias nuostatas turi būti pripažinta nesąžininga ir niekine, o dėl antrosios daroma prielaida, kad ji yra nesąžininga.

38 Pagal Įstatymo DH 2 37 straipsnio 1 dalį reikalavimai, kuriuos vartotojas turi pateikti, kai dėl sutarties, kurioje yra Įstatymo DH 1 3 straipsnio 1 dalyje ir (arba) 4 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų, teisme pradedama byla, gali būti nagrinėjami ir dėl jų sprendžiama iš esmės tik, jeigu, pirma, paskolos gavėjas taip pat prašo taikyti teisinę negaliojimo pasekmę, antra, jis neprašo, kad kaip viena iš absoliutaus negaliojimo teisinių pasekmių būtų taikoma pasekmė, kurią sudaro iki nagrinėjamos sutarties sudarymo buvusios padėties atkūrimas, ir, trečia, paskolos gavėjas pateikia paskolos įvertinimo ataskaitą, kurioje nurodomos nesąžiningai reikalaujamos sumos.

39 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad šios trys sąlygos netaikomos ieškiniams dėl su vartotojais sudarytų paskolos sutarčių, kuriose nėra sąlygos, susijusios su skirtingu užsienio valiutos keitimo kursu ar vienašališko keitimo teise. Tokiais atvejais galiojančios nuostatos, be kita ko, anksčiau galiojusio Civilinio kodekso 239/A straipsnio 1 dalis ir Civilinio kodekso 6:108 straipsnis, nereikalauja, kad ieškovas nurodytų teisines pasekmes, kurias ji prašo nacionalinio teismo taikyti, jei šis nagrinėjamą paskolos sutartį pripažintų iš dalies ar absoliučiai negaliojančia, ar kad skaičiais įvertintų savo reikalavimus ataskaitoje, kaip antai reikalaujamoje pagal ginčijamas taisykles.

40 Kadangi pagal nacionalinę teisę vartotojas turi paisyti specialių reikalavimų, kai byla patenka į Įstatymo DH 2 37 straipsnio taikymo sritį, tam, kad būtų pripažinta nagrinėtina, ir dėl jo būtų priimtas sprendimas dėl esmės, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paprašė vartotojo papildyti savo ieškinį pagal šios nuostatos reikalavimus. Vis dėlto, jei būtų taikoma pirmesniame punkte nurodytiems atvejams taikoma procedūra, tokie reikalavimai vartotojui nebūtų taikomi.

41 Šiuo klausimu vis dėlto reikia pažymėti, kad siekiant išsiaiškinti, ar šios dvi procedūros taikomos panašioms situacijoms, kaip tai suprantama pagal šio sprendimo 35 punkte nurodytą jurisprudenciją, tik nacionalinis teismas, tiesiogiai išmanantis ieškinio pareiškimą reglamentuojančias nacionalines procesines normas, turi patikrinti, ar atitinkami ieškiniai panašūs savo dalykais, pagrindais ir pagrindiniais elementais (šiuo klausimu žr. 2015 m. vasario 12 d. Sprendimo *Baczó ir Vizsnyiczai*, C-567/13, EU:C:2015:88, 44 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

42 Tokiomis sąlygomis, jeigu būtų įrodytas jų panašumas, reikia išnagrinėti, ar Direktyva 93/13 grindžiamų ieškinių pateikimo procesinės taisyklės, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, yra mažiau palankios nei tos, kurios taikomos vien nacionaline teise grindžiamiems ieškiniams.

43 Kaip iš esmės pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 47 punkte, tai, kad vartotojui, kuris naudojasi pagal Sąjungos teisę užtikrintomis teisėmis, nustatomi papildomi procedūriniai reikalavimai, savaime nereiškia, kad šios procesinės taisyklės jam mažiau palankios. Iš tikrųjų svarbu išanalizuoti situaciją atsižvelgiant į atitinkamų nuostatų vaidmenį visame nagrinėjamame procese, šio proceso eigą ir šių nuostatų ypatybes, kai jas taiko nacionalinės instancijos (šiuo klausimu žr. 2013 m. birželio 27 d. Sprendimo *Agrokonsulting-04*, C-93/12, EU:C:2013:432, 38 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

44 Šiuo aspektu iš Įstatymo DH 1 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies matyti, kad Vengrijos teisės aktų leidėjas siekia pripažinti nesąžiningomis dviejų rūšių sąlygas, esančias daugelyje vartotojo ir verslininko sudarytų paskolos užsienio valiuta sutarčių: pirmosios sąlygos susijusios su skirtingu užsienio valiutos keitimo kursu, o antrosios – su vienašališko keitimo teise. Kaip matyti iš Vengrijos vyriausybės pateiktų paaiškinimų, tam, kad pagal Vengrijos nacionalinio banko nustatytą oficialų atitinkamos užsienio valiutos keitimo kursą apskaičiuotų vartotojo permoką dėl šių sąlygų nesąžiningumo, finansų įstaiga parengia paskolos įvertinimo ataskaitą, ją bet kuriuo atveju vartotojas gali ginčyti.

45 Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad dėl didelio skaičiaus vartotojų Vengrijoje sudarytų paskolos užsienio valiuta sutarčių, kuriose numatytos pirmesniame punkte nurodytos dvi sąlygos, priimdamas, be kita ko, Įstatymą DH 2, nacionalinės teisės aktų leidėjas siekia sutrumpinti ir supaprastinti procedūrą, kurios turi būti laikomasi nacionaliniuose teismuose. Iš tikrųjų panašiose bylose, kuriose nekeliama klausimo dėl Sąjungos teise užtikrinamų teisių, vien konstatavimo, kad viena ar kelios sąlygos yra nesąžiningos, nepakanka, kad byla būtų išspręsta iš esmės, ir būtinas antras procesas, jei vartotojas pageidauja, kad nacionalinis teismas nustatytų nagrinėjamos sutarties dalinio ar absoliutaus negaliojimo teisines pasekmes ir nustatytų sumas, kurios galėjo būti sumokėtos nepagrįstai.

46 Be to, iš Įstatymo DH 2 38 straipsnio 6 dalies matyti, kad finansinės įstaigos parengta ataskaita tampa galutinė, jeigu vartotojas jos neginčija. Kaip matyti iš Vengrijos vyriausybės per teismo posėdį pateiktų paaiškinimų, vartotojas neturi pareigos apskaičiuoti savo permokos, nebent jis remtųsi tariamu kitų sąlygų, nei šiame įstatyme nurodytos dvi sąlygos, nesąžiningumu. Tokiu atveju vartotojas turėtų konkrečiai nurodyti sumą, kurią mano sumokėjęs nepagrįstai dėl šių kitų sąlygų taikymo.

47 O toks reikalavimas, kuris, Vengrijos vyriausybės nuomone, yra tik bendros civilinio proceso teisės normos, pagal kurią reikalavimas turi būti konkrečiai nurodytas ir įvertintas skaičiais, konkreti išraiška, neatrodo, kad būtų mažiau palankus už taisykles, taikomas panašiems nacionaline teise grindžiamiems ieškiniams, bet tai vis dėlto turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

48 Tokiomis sąlygomis pagrindinėje byloje nagrinėjami procedūriniai reikalavimai, atsižvelgiant į jų vietą sistemoje, Vengrijos teisės aktų leidėjo nustatytoje siekiant per protingą terminą išnagrinėti nemažą skaičių bylų, susijusių su paskolos užsienio valiuta sutartimis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų, iš esmės negali būti kvalifikuojami kaip mažiau palankūs nei tie, kurie taikomi panašiems ieškiniams, nesusijusiems su teisėmis, kylančiomis pagal Sąjungos teisę. Taigi tokie reikalavimai negali būti laikomi nesuderinamais su lygiavertiškumo principu, bet tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

49 Antra, dėl veiksmingos teisminės apsaugos reikia pažymėti, kad valstybių narių pareiga numatyti procedūrines taisykles, leidžiančias užtikrinti Direktyva 93/13 teisės subjektams užtikrinamų teisių paisymą užkertant kelią nesąžiningų sąlygų naudojimui, apima teisminės apsaugos reikalavimą, taip pat įtvirtintą Chartijos 47 straipsnyje. Į šią apsaugą turi būti atsižvelgiama tiek nustatant teismus, turinčius jurisdikciją nagrinėti Sąjungos teise grindžiamus ieškinius, tiek apibrėžiant su tokiais ieškiniais susijusias procedūrines taisykles (šiuo klausimu žr. 2014 m. liepos 17 d. Sprendimo *Sánchez Morcillo ir Abril García*, C-169/14, EU:C:2014:2099, 35 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

50 Vis dėlto Teisingumo Teismas pripažino, kad vartotojo apsauga nėra absoliuti (2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, 47 punktas). Taigi aplinkybė, kad vykstant ypatingai procedūrai taikomi tam tikri procesiniai reikalavimai, kurių vartotojas turi paisyti, kad galėtų apginti savo teises, vis dėlto nereiškia, kad jam netaikoma veiksminga teisminė apsauga. Iš tikrųjų, nors Direktyvoje 93/13 reikalaujama, kad verslininko ir vartotojo ginčus nagrinėjantis nacionalinis teismas imtųsi su sutarties šalimis nesusijusių aktyvių veiksmų, veiksmingos teisminės apsaugos principo įgyvendinimui iš esmės neprieštarauja tai, kad bylą nagrinėjantis teismas pasiūlytų vartotojui pateikti tam tikrus jo reikalavimus pagrindžiančius elementus (pagal analogiją žr. 2015 m. spalio 1 d. Sprendimo *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, EU:C:2015:637, 62 punktą).

51 Nors iš tiesų pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamas procedūros taisykles iš vartotojo reikalaujama papildomų pastangų, šios taisyklės, kuriomis siekiama sumažinti teismų darbo krūvį, yra tinkamos, turint omenyje tai, kad dėl iškeltų bylų skaičiaus situacija yra išskirtinė, be to, jomis siekiama bendro intereso, kad būtų užtikrintas geras teisingumo vykdymas. Šios taisyklės, kaip tokios, gali būti viršesnės už privačių asmenų interesus (šiuo klausimu žr. 2015 m. vasario 12 d. Sprendimo *Baczó ir Vizsnyiczai*, C-567/13, EU:C:2015:88, 51 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją) tik jeigu jos neviršija to, kas būtina jų tikslui pasiekti.

52 Nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į tikslą sumažinti teismų darbo krūvį, neatrodo, kad taisyklės, pagal kurias reikalaujama, kad vartotojas pateiktų skaičiais pagrįstą reikalavimą, kurį bent iš dalies sudaro atitinkamos finansų įstaigos pateikta ataskaita, ir konkrečiai nurodytų teisinę pasekmę, kurią prašo nacionalinio teismo taikyti, jeigu nagrinėjama paskolos sutartis ar kai kurios jos sąlygos būtų negaliojančios, būtų tokios sudėtingos ir jose būtų įtvirtinti tokie dideli reikalavimai, kad jos darytų neproporcingą poveikį teisei į veiksmingą teisminę vartotojo apsaugą, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

53 Be to, aiškindamasis, ar teisei į veiksmingą teisminę apsaugą prieštarauja tai, kad vartotojas negali prašyti teismo nurodyti atkurti iki nagrinėjamos sutarties sudarymo buvusią padėtį, nes Įstatymo DH 2 37 straipsnyje numatyta, jog Įstatyme DH 1 nurodytų paskolos sutarčių pripažinimo negaliojančiomis gali būti prašoma, tik jei kartu reikalaujama, kad sutartis būtų pripažinta galiojančia ar sukeliančia pasekmių iki to laiko, kol nacionalinis teismas priims sprendimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar tokiomis aplinkybėmis galima, vadovaujantis šio sprendimo 34 punkte priminta Teisingumo Teismo jurisprudencija, pripažinti, kad šioje sutartyje esančių sutarčių nesąžiningumo konstatavimas leidžia atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jei šių nesąžiningų sąlygų nebūtų, būtent suteikiant teisę susigrąžinti tai, ką vartotojo nenaudai verslininkas nepagrįstai įgijo pagal šias nesąžiningas sąlygas.

54 Dėl šio aspekto atsakydami į klausimus *ERSTE Bank* ir Vengrijos vyriausybė per teismo posėdį nurodė, kad vykstant Įstatymo DH 2 37 straipsnyje numatytai ypatingai procedūrai vartotojas turi galimybę ne tik prašyti grąžinti nepagrįstai jo sumokėtas sumas dėl finansų įstaigos taikytų dviejų konkrečių sąlygų, nurodytų Įstatymo DH 1 3 ir 4 straipsniuose, jam taip pat gali būti atlyginama žala už pasekmes, kilusias dėl jam taikytų kitų galimai nesąžiningų sąlygų. Jeigu taip yra arba jeigu egzistuoja kita veiksminga vartotojui prieinama procesinė priemonė, suteikianti galimybę prašyti grąžinti pagal šias kitas sąlygas nepagrįstai sumokėtas sumas, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, Direktyva 93/13 siekiamos apsaugos veiksmingumui neprieštarauja procedūrinės taisyklės, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje.

55 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį ir antrąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 7 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį iš esmės nedraudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose numatyti specialūs procedūriniai reikalavimai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, vartotojų, sudariusių paskolos užsienio valiuta sutartis, kuriose yra sąlyga dėl skirtingo užsienio valiutos keitimo kurso ir (arba) sąlyga dėl vienašališkos keitimo teisės, pareiškiamiems ieškiniams, tik tuo atveju, jei tokių sutartyje esančių sąlygų pripažinimas nesąžiningomis leidžia atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jeigu nebūtų šių nesąžiningų sąlygų.

Dėl trečiojo klausimo

56 Savo trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad taikoma ir tarpvalstybinio elemento neturinčioms situacijoms.

57 Šiuo klausimu reikia priminti, kad ESV sutarties nuostatos dėl judėjimo laisvių netaikomos situacijai, jeigu visi jos elementai susiję tik su viena valstybe nare (šiuo klausimu žr. 2016 m. lapkričio 15 d. Sprendimo *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, 47 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

58 Vis dėlto, kaip pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 70 punkte, pagrindinė byla susijusi ne su Sutarties nuostatomis dėl šių judėjimo laisvių, bet su Sąjungos teisės aktais, kuriais valstybėse narėse suderinama konkreti teisės sritis. Todėl normos, kurios įtvirtintos tuose teisės aktuose, taikytinos neatsižvelgiant į išimtinai vidinį pagrindinėje byloje nagrinėjamos situacijos pobūdį.

59 Tuo remiantis darytina išvada, kad Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad taikoma ir tarpvalstybinio elemento neturinčioms situacijoms.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

60 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

1. **1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 7 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį iš esmės nedraudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose numatyti specialūs procedūriniai reikalavimai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, vartotojų, sudariusių paskolos užsienio valiuta sutartis, kuriose yra sąlyga dėl skirtingo užsienio valiutos keitimo kurso, taikomo išmokant paskolą ir ją grąžinant, ir (arba) sąlyga dėl vienašališko keitimo teisės, leidžiančios paskolos davėjui padidinti palūkanų normą, komisinius ir administravimo mokesčius, pareiškiamiems ieškiniams, tuo atveju, jei tokių sutartyje esančių sąlygų pripažinimas nesąžiningomis leidžia atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jeigu nebūtų šių nesąžiningų sąlygų.**

2. **Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad taikoma ir tarpvalstybinio elemento neturinčioms situacijoms.**

Parašai.

i — Rezoliucinės dalies 1 punkte kalbinio pobūdžio pataisymas padarytas paskelbus šį tekstą pirmą kartą.